

UDK: 304.2:37 068

Nodir NOROV,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti tadqiqotchisi
E-mail:norovn552@gmail.com

CHDPU dotsenti, PhD N.Saitkulova taqrizi asosida

ISSUES OF DEVELOPING PATRIOTICAL COMPETENCES IN STUDENTS THROUGH SPIRITUAL-EDUCATIONAL EVENTS

Annotation

The article examines the role and significance of spiritual and educational events in the development of patriotic competence among students, the formation of love for the Motherland and social activity among young people. The methods of instilling patriotic skills in students and their effectiveness through spiritual events, educational activities and curricula are discussed. Key words: patriotism, competencies, spiritual events, educational activities, education of young people, effectiveness of events.

Key words: Patriotism, competencies, spiritual activities, educational initiatives, youth upbringing, effectiveness of events.

ВОПРОСЫ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ ДУХОВНО-ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ

Аннотация

В статье анализируется развитие патриотической компетентности студентов посредством духовно-просветительской деятельности, роль и значение этой деятельности в формировании любви к Родине и социальной активности молодежи. Рассматриваются методы формирования патриотических навыков студентов посредством духовно-просветительской деятельности, образовательной деятельности и образовательных программ, а также их эффективность.

Ключевые слова: Патриотизм, компетентность, духовно-просветительская деятельность, образовательная деятельность, воспитание молодежи, эффективность деятельности.

MA'NAVIY-MARIFIY TADBIRLAR ORQALI TALABALARDA VATANPARVARLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI

Annotatsiya

Maqolada ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar orqali talabalarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish, mazkur tadbirlarning yoshlarning vatanga bo'lgan muhabbati va ijtimoiy faolligini shakllantirishdagi o'rni va ahamiyatini tahlil qilinadi. Maqolada, ma'naviy tadbirlar, ma'rifiy faoliyatlar va o'quv dasturlari orqali talabalarda vatanparvarlik ko'nikmalarini shakllantirish usullari va ularning samaradorligi haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Vatanparvarlik, kompetensiya, ma'naviy tadbirlar, ma'rifiy tadbirlar, yoshlar tarbiyasi, tadbirlarning samaradorligi.

Kirish. Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar talabalarda vatanparvarlik kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy holati, mamlakatning taraqqiyot yo'li va ta'lim tizimidagi o'zgarishlar talabalarni har tomonlama tarbiyalash va ularning har bir sohadagi bilim va ko'nikmalarini oshirishni taqozo qilmoqda. Xususan, vatanparvarlik – bu insonning Vatanga bo'lgan muhabbati, uning taraqqiyotiga hissa qo'shishga intilishi va ijtimoiy mas'uliyati hisoblanadi. Shunday ekan, yoshlarning vatanparvarlik sohasidagi bilim va ko'nikmalarini shakllantirish, ularni jamiyatga foydali faol fuqarolarga aylantirish maqsadida ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar o'tkazish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadbirlarning o'tkazish orqali talabalarda vatanparvarlik kompetensiyalarini rivojlantirishning zarurati va ahamiyati tahlil qilinadi.

Vatanparvarlik kompetensiyasi – bu talabalarning Vatanga bo'lgan muhabbati, ijtimoiy mas'uliyati va milliy qadriyatlarga bo'lgan hurmatini shakllantirishga qaratilgan bilim va ko'nikmalarning oshishidir. Vatanparvarlikni shakllantirish faqat tariximizni o'rganish va qadrlashdan iborat bo'lmay, balki umuminsoniy qiymatlar, axloqiy va huquqiy madaniyatni ham o'z ichiga oladi. Vatanparvarlik kompetensiyasi talabalarning ichki salohiyatini rivojlantirish,

ularga Vatanga bo'lgan munosabatini mustahkamlash, ijtimoiy faollik kabi xususiyatlarni tadqiq etishga xizmat qiladi. Vatanparvarlik kompetensiyasining tarkibiy qismlariga quyidagilarni kiritish mumkin:

Ma'naviy-kommunikativ ko'nikmalar: Vatanga bo'lgan ehtiromni shakllantirish, milliy qadriyatlar va ahamiyatga ega masalalarda aniq fikr bildirish qobiliyati. Bu ko'nikma yoshlarning ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishga yordam beradi [1].

Tarixiy xodisalar haqida o'z fikriga ega bo'lish: Vatanparvarlik nafaqat umumiy tarixiy axborotni bilish, balki uning zamonaviy kontekstga moslashtirilgan holda tushunishni talab etadi. Yoshlar tarixi haqidagi bilimlar, o'z millatining ijtimoiy va madaniy taraqqiyotini hurmat qilish qobiliyatini shakllantiradi [2].

Axloqiy-huquqiy bilimlar: Vatanga bo'lgan muhabbat va ehtirom, shuningdek, inson huquqlari, fuqarolik mas'uliyati va Vatanga xizmat qilish konsepsiyalari yoshlarda axloqiy va xuquqiy bilimlarni egallaganligini bildiradi. Vatanparvarlik kompetensiyasi insonning o'zi va boshqalarga bo'lgan munosabatini aniqlashda muhim omildir [3].

Talabalarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirish – ularning ma'naviy-axloqiy, ijtimoiy va xuquqiy qobiliyatlarini birgalikda shakllantirishni talab etadi. Bu

jarayonda, pedagogik tadbirlar va ma'naviy-ma'rifiy faoliyatlar muhim o'rin tutadi.

Har bir mamlakatda yoshlarning vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirishga yo'naltirilgan o'zgacha tizimlar mavjud. Masalan, AQShda, Germaniyada va Rossiyada vatanparvarlikning turli formadagi ta'lim dasturlari yoshlar ta'limiga juda katta ta'sir ko'rsatmoqda. Shuningdek, O'zbekistonda ham milliy muammolar va ijtimoiy talablarga muvofiq, ta'lim tizimini vatanparvarlik asosida takomillashtirishga qaratilgan ko'plab choralar amalga oshirilmoqda.

Ma'naviy va ma'rifiy tadbirlar talabalarda vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu tadbirlar nafaqat yoshlarning ma'naviy axloqiy qadriyatlarini shakllantirish, balki ularni milliy tarix va madaniyatga bo'lgan ehtiromga yo'naltirishga ham qaratilgan. Ma'naviy tadbirlar ko'p hollarda talabalarning ichki dunyosiga ta'sir qilib, ularning Vatanga bo'lgan muhabbati, ijtimoiy mas'uliyatni his qilish hissini kuchaytirishga xizmat qiladi. Ma'rifiy tadbirlar esa, talabalarga o'z Vataniy tarixi, madaniyati, va milliy qadriyatlarini chuqur tushunishga yordam beradi.

Ma'naviy va ma'rifiy tadbirlarning asosiy maqsadi – yoshlarning axloqiy qiymatlari, insonparvarlik va fuqarolik ma'rifati asosida ularning shaxs va jamiyatdagi roliga ta'sir o'tkazishdir. Bu tadbirlar orqali talabalarda qonun va tartibga rioya qilish, o'z yurtiga hurmat, o'zgarishlar va ijtimoiy faollikka intiluvchanlik shakllanadi.

Ma'naviy tadbirlar, asosan, yoshlarning axloqiy qadriyatlarini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, ularning Vatanga bo'lgan ehtiromini va mehr-muhabbatini kuchaytirishga yordam beradi. Ma'naviy tadbirlar turli xil shaklda bo'lishi mumkin, jumladan:

Yoshlar uchun uyushtirilgan konferensiyalar, seminarlar yoki yo'nalishli o'quv mashg'ulotlari talabalarning ma'naviy va axloqiy dunyoqarashini kengaytirishga yordam beradi. Ularda yoshlarga o'z tarixi va madaniyatlari haqida ma'lumotlar berilib, ularga shaxsiyatning axloqiy jihatlari aniqlashga yordam beriladi [1].

Tarixiy va madaniy taqdimotlar esa yoshlarda o'z Vataniy tarixiga bo'lgan qiziqish va ehtiromni ortiradi. Bunday tadbirlar Vatanga bo'lgan muhabbatni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega [2].

Talabalar o'rtasida Vatanparvarlik mavzusidagi suhbat va savol-javoblar o'tkazish ma'naviy tadbirlarning boshqa shakli bo'lib, yoshlar o'rtasida Vatanga bog'liq mavzularda musobaqalar o'tkazish ularning ijtimoiy mas'uliyat hissini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Ma'rifiy tadbirlar orqali yoshlarning bilim darajasini oshirish, ularni faqat bilim bilan ta'minlab qolmasdan, balki sog'lom axloqiy nuqtai nazar va fuqarolik mas'uliyatiga yo'naltirish mumkin.

Shuningdek tarixiy joylarga sayohatlar uyushtirish orqali yoshlarga o'z Vataniy tarixiy yodgorliklari va o'tmishini ko'rsatish, ularga tarixiy jarayonlar, siyosiy o'zgarishlar va milliy evolyutsiya haqida chuqur bilim berish maqsadida turlar yoki virtual sayohatlar tashkil qilish. Bu, o'z navbatida, talabalarga Vatan tarixini tanishtirishda muhim vosita hisoblanadi [3].

Ma'naviy va ma'rifiy tadbirlarning samaradorligini baholash uchun ularning natijalari, talabalarning fikrlari va jamoaviy baholash usullaridan foydalanish zarur. Maqsadga erishish uchun tadbirlar ishtirokchilarning ijtimoiy, axloqiy va ma'naviy darajasini o'zgartirishda hamda ularni Vatanga bo'lgan muhabbat, ehtirom va mas'uliyat hissiga yo'naltirishda katta ahamiyatga ega.

Ma'naviy va ma'rifiy tadbirlarni o'tkazish orqali talabalarning nafaqat Vatanga bo'lgan muhabbatini, balki ularning faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, bunday tadbirlar yoshlar o'rtasidagi umumiy axloqiy va madaniy darajani oshirishga xizmat qiladi.

Talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirishning usullari juda keng va ko'p tarmoqli bo'lib, ularning har birida yoshlarning axloqiy, ma'naviy, ijtimoiy va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirish maqsad qilinadi. Bu usullar, o'qitish jarayonida vatanparvarlikni targ'ib qilish, ijtimoiy va shaxsiyat darajasidagi o'zgarishlarni yuzaga keltirish, milliy tarix va madaniyatga bo'lgan hurmatni shakllantirishga qaratilgan.

Talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirishning asosiy usullaridan biri – bu maxsus ta'lim dasturlarini joriy etishdir. Bunday dasturlar, talabalarga Vatan tarixini, millatning ulkan ko'rgazmalarini, milliy qadriyatlarni va ta'lim tizimidagi muhim masalalarni tushuntirishga yo'naltiriladi. Ta'lim dasturlari orqali yoshlarga milliy madaniyatning ahamiyati va uning zamonaviy shaxsiga bo'lgan ta'siri tushuntiriladi [1].

Tarixiy va madaniy tadbirlar yoshlar o'rtasida Vatanga bo'lgan muhabbatni shakllantirish va ularni milliy tarixni o'rganishga yo'naltirishda muhim usul bo'lib xizmat qiladi. Bu tadbirlar talabalarga o'z Vataniy tarixiy voqealarini, mamlakatning ijtimoiy va madaniy taraqqiyotini o'zlashtirishda yordam beradi.

Tarixiy ekskursiyalar va sayohatlar Vatanparvarlik ta'limining muhim shakli – bu tarixi yodgorliklar va madaniy joylarga sayohatlar tashkil etish. Bu sayohatlar talabalarga o'z tarixiga bo'lgan mehrni oshirishga, yoshlarning milliy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi [2].

Madaniy tadbirlar orqali talabalarga milliy madaniyat, san'at va tarixiy qadriyatlar haqida bilimlar beriladi. Masalan, vatanparvarlik mavzusidagi ko'rgazmalar, milliy san'at va madaniyatni o'rganish uchun muhim imkoniyat yaratadi.

Tahlil va natijalar. Talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirishda ijtimoiy faollik va ko'ngillilik muhim o'rin tutadi. Yoshlarning ijtimoiy faolligi, ularning vatanga bo'lgan munosabatini shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Bu yo'nalishda quyidagi usullar samarali bo'lishi mumkin:

Ko'ngillilik va ijtimoiy faollik: Talabalarga jamiyatdagi ijtimoiy faoliyatlarga yordam berish, turli xayriya ishlariga ko'maklashish orqali ularga fuqarolik mas'uliyatini o'rgatish. Yoshlar jamiyatga xizmat qilish orqali o'z Vataniy qo'llab-quvvatlashga harakat qilishadi [3].

- Jamoatchilik ishlari va volontyorlik: Vatanparvarlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan volontyorlik dasturlari, yoshlarning jamiyatga oid muammolarga faol munosabatini shakllantiradi va ularni ijtimoiy muammolarni hal etishda ishtirok etishga undaydi.

Pedagogik – psixologik ijobiy usullar esa yoshlarda vatanparvarlikni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bu usullar talabalarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishini tartibga solish, ularda ijtimoiy mas'uliyat hissini kuchaytirishga qaratilgan.

Psixologik treninglar: Vatanparvarlikni rivojlantirish uchun psixologik treninglar tashkil etish, yoshlarga ishonchi, axloqiy qarorlarni qabul qilish va milliy qiymatlar o'rtasidagi bog'liqlikni tushuntirishga yordam beradi [4].

- Pedagogik modellashtrish: Ma'naviy qiymatlar va axloqiy idroklarni shakllantirishda pedagogik modellardan foydalanish, talabalarda vatanparvarlikni o'sishining asosiy vositasi hisoblanadi. Pedagoglar o'z o'maklari bilan yoshlarga axloqiy qadriyatlarni o'rgatishda muhim rol o'ynaydi.

Talabalarda vatanparvarlikni rivojlantirish usullari ishlab chiqishda milliy ta'lim tizimi va yoshlar bilan ishlashning muammolari va ularni hal etish yo'nalishlari

muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, milliy ta'lim, jamiyat va yoshlar o'rtasidagi aloqaning yangilangan usullari talabalarda vatanparvarlikning o'sishini ta'minlaydi.

Ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarning samaradorligini baholash uchun ularning natijalarini tahlil qilish zarur. Bu tadbirlar talabalarining axloqiy-etik ko'nikmalarini, Vatanga bo'lgan ehtiromini va faol fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishiga ta'sir ko'rsatadimi, degan savolga javob topish muhim. Talabalarining fikrlari, ma'lumotlarning natijasi va savolnoma orqali olingan natijalar ushbu tadbirlarning samaradorligini aniqlashga yordam beradi.

Xulosa. Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar orqali vatanparvarlik kompetensiyalarini rivojlantirishning ahamiyati va uning kelajakdagi ijobiy natijalarini umumlashtirish mumkin. Ma'naviy va ma'rifiy tadbirlarning ahamiyati nihoyatda katta. Ushbu tadbirlar talabalarda vatanparvarlik ko'nikmalarini rivojlantirishning samarali usullari bo'lib, jamiyatga foydali, mustaqil fikrlaydigan, vatanparvar yoshlarni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi.

ADABIYOTLAR

1. Abug'oziyev A. S. Vatanparvarlik va ma'naviy tarbiya. Toshkent: Akademiya nashriyoti. 2020 y.
2. Sharipova M. X. O'zbekistonda yoshlarning ma'naviy rivojlanishi: nazariy va amaliy jihatlar. Toshkent: O'qituvchi. 2019 y.
3. Axmadov S. Vatanparvarlik kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy usullari. "Ta'lim va ilm" jurnali. 2018 y.
4. Коновалова О. В. Патриотизм и воспитание молодежи: теоритические и практические аспекты. Москва: Просвета. 2017 г.
5. Петров А. В. Духовное воспитание и общественная активность. Санкт-Петербург: учебный заведения. 2015 г.